

Santa Maria de la Tossa

Santa Margarida de Montbui

Ubicació

Comarca: Anoia
Lloc/Adreça: La Tossa de Montbui (08710 Santa Margarida de Montbui)
Emplaçament Al cim del turó de la Tossa. Crta. C-37, al km60.agafar la BV-2204 fins al cim.

Coordenades:

Latitud: 41.55522
Longitud: 1.58048
UTM Est (X): 381622
UTM Nord (Y): 4601368

Classificació

Número de fitxa 08250-76
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Pre-romànic Romànic
Segle X-XI
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Número inventari IPA núm. 6028
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Religios
Titularitat Privada
Titular: Fundació La Tossa de Montbui. (Refugi de l'Ermità, s/n, 08710 Santa Margarida de Montbui)

Fitxes associades:

[Nucli Antic de Santa Margarida de Montbui](#)

[Castell de la Tossa de Montbui](#)

Autoria de la fitxa Raquel Valdenebro Manrique

Descripció

Església de planta basilical amb tres naus, capçades a llevant per tres absis semicirculars coberts amb voltes d'un quart d'esfera, que s'obren directament a aquestes naus, sense la interposició de cap arcada ni ressalt que faci la degradació entre aquests cossos d'edifici. Exteriorment l'edifici mostra una coberta a dues vessants amb lloses, que s'escampen per les teulades dels absis i formen filades concèntriques. Interiorment les naus es cobreixen amb volta. Cal destacar però, que les voltes de les naus són molt irregulars al llarg del seu recorregut, i segons el tram que ocupen adopten diferents perfils, que poden oscil·lar des d'un arc escarser, passant per un arc de mig punt, fins a convertir-se en segons quins trams en un arc de ferradura. Totes les voltes conserven perfectament les empremtes dels encanyissats de la cintra. Interiorment, les naus són separades per sis arcades de mig punt que es recolzen sobre columnes. Entre l'arc la columna s'interposen capitells tronco piramidals d'angles arrodonits, totalment llisos. A la capella del Roser es conserven les làpides sepulcral de les antigues famílies de les cases Alemany i Vilaseca, dues de les masies més importants del terme. Es tracta de làpides que cobreixen vasos sepulcral datats el 1705. El de la casa Alemany compta amb una decoració feta amb una calavera i ossos creuats. La il·luminació de l'església es realitza a través de finestres de doble esqueixada, coronades per arcs de mig punt, adovellats amb pedra tosca, i distribuïdes en nombre de quatre a la façana sud, dues a la nord, i una al centre de cada absis. El mur de ponent només compta amb una finestra cruciforme. La porta d'accés, oberta a la façana sud de l'edifici, correspon a una reforma efectuada al segle XVI, on aprofita l'obertura original. Es tracta d'un portal simple format per un gran arc de mig punt, format per grans dovelles, que es recolzen sobre impostes ornades amb motius geomètrics, possiblement aprofitades del portal alt-medieval. En contrast amb els murs de la nau, que són totalment llisos, la capçalera es mostra carregada de motius decoratius d'estil llombard, que es distribueixen al llarg dels tres absis en forma d'arcuacions cegues entre lesenes, fetes també amb pedra tosca, i repartides per parelles, llevat del compartiment central de l'absis principal, que en té tres. Les façanes de la nau compten amb contraforts atalussats, i amb l'afegit d'una capella moderna dedicada al Roser que s'adossa al mur nord, i que d'altra banda, és l'única ampliació que afecta la simplicitat estructural de l'edifici. L'element més airós de l'església és el campanar d'esppanya de dues obertures, erigit posteriorment sobre el mur de ponent.

Observacions:

(Continuació història) La construcció de la nova església parroquial de Santa Margarida de Montbui el 1614 va desvaloritzar el culte que es practicava a l'església de la Tossa, que es va veure relegada a segon terme. Si bé es va poder escapar relativament dels excessos del barroc, en èpoques més recents les parets interiors foren enguixades i les columnes, capitells i basaments de pedra arrebossats de morter i guix, en forma d'unes pilastres d'aspecte matusser, que amagaren qualsevol traça de pintura romànica que hagués pogut existir. L'any 1928 l'església de Santa Maria perdé el seu caràcter de sufragània, es suprimiren els cultes religiosos i es tancà el cementiri. A partir d'aquesta data les construccions del cim de la Tossa entraren en un llarg període d'abandó fins que el 1954 es constituí el Patronat de restauració de la Tossa de Montbui, filial del Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada. Aquesta entitat, juntament amb la Diputació de Barcelona, emprengueren la tasca de restauració del temple, començant per l'eliminació dels altars afegits i les capes de guix que cobrien pilastres i parets, així com la renovació de la teulada i altres elements estructurals. El temple fou novament obert el 1961 i reconsegat per l'abat de Montserrat Aureli Maria Escarré. TORRAS (1991 : 43) Actualment tenen lloc tres grans celebracions al llarg de l'any: La missa que acompanya a l'acte de Benedicció del terme al mes de maig. La celebració de Roser, també al mes de maig i la Festa de la Natura, celebrada el darrer diumenge del mes d'octubre.

Història

El poblament actual del terme de Montbui té els seus orígens a l'alta edat mitjana, i està estretament lligat amb el procés de conquesta i repoblació de les terres de la Catalunya central, i concretament la conca d'Òdena, per part dels comtes catalans. Tot el sector de l'Anoia fou aprisiat teòricament per Guifré el Pilós i posseït pels seus successors, tot i que es tractà d'una ocupació molt precària. Els primers testimonis sobre el poblament alt-medieval de Montbui s'han de situar al segle X, si bé no pot ser descartada amb anterioritat la presència de grups de pagesos empesos per la necessitat de terres, amb caràcter esporàdic. La troballa d'un fons de cabana al sector de la Tossa així ho confirma. De fet, el primer document en el qual s'esmenta el terme de Montbui, és una compravenda de terres de l'any 936. No es descarta que contemporàniament a aquesta primitiva colonització agrària del territori hagués existit alguna fortificació rudimentària al cim de la Tossa, però no es tenen notícies de cap consagració eclesiàstica. L'any 960 el comte de Barcelona Borrell II atorgà els actuals termes de Montbui i Tous, situats llavors als confins del comtat d'Osona, al bisbe Ató de Vic. Ell i el seu successor Froià (972-995) promogueren la iniciativa repobladora de la zona. Fou precisament el bisbe Froià a qui s'atribueix la iniciativa de la construcció del castell de Montbui i de l'església de Santa Maria de la Tossa. Església i castell sofriren greument els avatars de les ràtzies musulmanes entre el 985 i el 1003, que devastà la comarca i possiblement també el conjunt defensiu de la Tossa. Els testimonis sobre la represa d'activitats a l'àrea de Montbui cal situar-los després de les diverses expedicions catalanes organitzades pel comte Ramon Borrell al califat de Còrdova entre els anys 1010 i 1018. El 1023 el bisbe Oliba de Vic infeudà els termes dels castells de Montbui, Saió i Tous a Guillem d'Oliba o de Mediona. En l'acte de donació se li imposava l'obligació de repoblar els territoris i reconstruir els castells i temples. Cal suposar que al moment del seu testament, datat el 1032, aquests ja estaven reconstruïts. Alguns autors distingeixen dues etapes constructives força immediates, amb alguns remodelatge posteriors que no alteren substancialment les primitives estructures. La primera etapa la situen cap a finals del segle X, quan s'hauria aixecat el cos format per les tres naus. Històricament aquesta primera etapa es correspon al període del bisbe Froià. La segona etapa constructiva tindria lloc al primer terç del segle XI, quan s'hauria aixecat l'absis, amb característiques estilístiques clarament influenciades pel romànic llombard. Històricament aquesta etapa es correspondria a la reconstrucció del conjunt de la Tossa efectuada per Guillem Mediona entre el 1023 i el 1032. No obstant això, sembla imposar-se la idea que considera que tota l'obra respon a un projecte unitari fet a començaments del segle XI a instàncies de Guillem de Mediona. El que sí resulta clara és l'ampliació i modificació d'estructures que tingué lloc al segle XVI, obrint-se la capella al mur septentrional dedicada a la Mare de Déu del Roser. Aquesta modificació, si bé no representà una fet irreversible de l'estètica interior del temple, alterà durant segles la disposició original dels elements de culte: dels dos primers arcs, se'n feu un de sol per banda, es posà la sagristia paredada a l'absis de la dreta i per simetria l'absis de l'esquerra restà tapat amb un retaule i un altar dedicat a sant Isidre. A l'altra banda de l'església, un decantament de la paret encarada a migdia féu que s'hi hagués d'afegir un contrafort exterior per reforçar-la. La construcció d'un campanar d'espadanya a la banda de ponent, en substitució d'un anterior que devia recaure sobre l'entrada del presbiteri, obligà a reforçar la paret del fons de l'església, doblant-ne l'amplada. Una escala desapareguda fa pocs anys, permetia l'accés al cloquer i a la coberta de l'església.

Bibliografia

ALVAREZ R (1986) Història de Santa Margarida de Montbui. Treball inèdit. AMENÓS I ROCA Amadeu (1948) el abad-Obispo Oliva y los castillos de Montbui y Tous Vida. Núm. 28. pàg.3 AMENÓS I ROCA Amadeu (1949) Notes històriques del castell i el poble de Santa Margarida. Rectorologio de Santa Maria de Igualada y otras obras. Pàg. 129-163. BOLÓS, J.; HURTADO, V.(2004) Atlas del Comtat de Manresa

(798-993), Rafael Dalmau editor, Barcelona. CABAÑERO SUBIZA B. (1996) Los castillos catalanes del siglo X. Circunstancias históricas y cuestiones arquitectónicas. Institución Fernando El Católico. Diputación de Zaragoza. CASANELLAS I SOLÉ, J.(1998) Santa Margarida de Montbui, Retalls d'història del poble i els seus barris, Patronat de la Tossa de Montbui, Santa Margarida de Montbui, CASTELLÀ Gabriel (1934) La casa dels senyors de Montbui i la llosa sepulcral dels comtes de Plasència Butlletí de l'Agrupació fotogràfica d'Igualada. Núm. 31.pàg. 103-104. IGLESIAS Josep. (1963) La reconquesta a les valls de l'Anoia i el Gaià. Episodis de la història. Barcelona. Ed. Rafael Dalmau. Pàg. 64 TORRAS I RIBÉ J (1991) Santa Margarida de Montbui. Història de l'Anoia. Vol II. Ed. Parcir. Pàg. 13-47.

Arxiu Fotogràfic Municipal d'Igualada

